

CSI IN VLAANDEREN

WETSDOKTER WERNER JACOBS:

“Een dood lichaam is voor mij een item, geen mens”

Hij onderzocht meer dan 2.000 verdachte en gewelddadige overlijdens op zijn autopsietafel. Maar ook tientallen springlevende daders, wat soms resulteerde in spectaculaire doorbraken van zware misdrijven. En ja, hij kijkt naar *CSI*. Werner Jacobs, een van de bekendste wetsdokters van Vlaanderen, vertelt. “De creativiteit van mensen kent geen grenzen, geloof me.”

Tekst: Joanie de Rijke

Het is zwaar werk, vaak in smerige panden en in ondankbare omstandigheden en het is moordend voor zijn sociaal leven, want hij is zeven dagen per week oproepbaar. “Maar,” zegt hij zelf droogjes als we in het mortuarium van het Universitair Ziekenhuis in Antwerpen tegenover hem zitten, “iemand zal het uiteindelijk wel moeten doen. Het is een moeilijke job, maar ik doe het graag.”

Professor Werner Jacobs (41) werkt al jaren als forensisch patholoog in Vlaanderen en heeft in zijn carrière al zowat alles gezien en meegemaakt. Door de nog altijd razend populaire tv-serie *CSI* is de belangstelling voor zijn werk enorm gestegen.

Maar of de werkelijkheid en de fictie op tv overeenkomen? Wie *Dagboek van een Wetsdokter* leest, dat Jacobs samen met advocaat Walter Damen en journalist Jan Heuvelmans heeft geschreven, krijgt een ietwat rauwer beeld voorgeschoteld. Niks geen bevallige vrouwelijke onderzoekers die hooggehakt op de plaats delict rondtrippe-

len, maar ontbindende lijken en het daarbij horende ongedierte.

PROF. WERNER JACOBS: "Het beroep is wat het is en dat is nu eenmaal vaak niet mooi. *CSI* is de geromantiseerde versie van de gerechtelijke geneeskunde. Wat in ons boek staat, is uit het leven gegrepen; moord, verkrachting, kindermishandeling, noem maar op. De realiteit overtreft de fictie op tv in ruime mate. Ik kan begrijpen dat mensen graag naar *CSI* kijken, maar wat je daar ziet, kan absoluut niet tippen aan wat wij mee maken.

»Ongeveer de helft van de technieken die je op tv ziet, bestaat echt. Dat wil niet zeggen dat de andere helft volledig verzonnen is, maar het meeste staat nog niet op punt, het moet nog uitgevonden worden. En sommige zaken zijn wel degelijk pure fantasie. Wij hebben bijvoorbeeld geen hologram van een ronddraaiend lichaam. (*lacht*) Ook duurt het bij ons een paar dagen langer voor we het resultaat van een DNA-onderzoek binnenkrijgen; bij *CSI* hebben ze dat na 15 minuten. Hoe spannend het er op tv ook uitziet, in werkelijkheid gaat het om een baan waar niemand echt om staat te springen. Ik word vaak 's nachts en in het weekend uit mijn bed gebeld, ik moet altijd beschikbaar zijn. Zit ik op restaurant, dan kan ik soms nog hooguit een paar happen nemen vooraleer ik moet vertrekken na een oproep. Je kunt een moordonderzoek niet twee uur uitstellen, want dan kunnen er al heel wat sporen verloren zijn gegaan. Ook fysiek weegt het door, nacht- en dagwerk, het voorzichtig manipuleren van soms zware lichamen waarbij men minutieus te werk moet gaan om geen enkel spoor te vernietigen.

»Weet je, ik ben hier ook maar ingerold. Toen ik laatstjaarsstudent geneeskunde was, nam mijn prof me een keer mee naar een ophefmakende moordzaak in de Kempen, een zaak die veel media-aandacht kreeg. Vlak daarna was er een tweede spraakmakende moord in de streek waar ik mee naartoe mocht; die op 'Peerke' Verhaert. (*een beruchte roofmoordenaar, verdacht van minstens 4 moorden; red.*) Er zijn heel weinig mensen die een moordonderzoek van zo dichtbij kunnen meemaken. Ik ontdekte het belang van een onmiddellijk sporenonderzoek op de *crime scene* en ik besepte dat dit mijn toekomst ging worden. Mijn interesse werd toen gewekt en ik besloot in deze richting verder te gaan. In die tijd kon je als student geneeskunde in Vlaanderen geen specialisatie doen in de forensische pathologie. Je moest mee met je leermeester, zoals ik. Maar ik had de pech dat mijn prof stierf, waarna ik de opleiding in Australië en in de VS heb gevolgd."

'HET ZAL WEL'

Een diepgaand forensisch onderzoek met allerhande DNA-tests kost geld.

Belemmert dat uw werk soms?

WERNER JACOBS: "'Duur' is een relatief begrip. Ik zie het anders: wat mag een moordonderzoek kosten voor de maatschappij? Dat is de vraag. Stel dat iemands dochter wordt vermist. Wat wil de samenleving dan spenderen om uitsluitsel te geven of het kind nog leeft? Ik denk niet dat je daar een prijs op kunt plakken. Ik kan begrijpen dat de budgetten moeten kloppen, maar het

"Eigenlijk zou de perfecte moord niet mogen bestaan. Als iedereen zijn werk correct doet, althans. En dat is het probleem in België."

gaat in België soms om pure besparingswoede terwijl er in andere landen wel wordt geïnvesteerd in forensisch onderzoek. Iedereen is het erover eens dat dit soort onderzoek een van de belangrijkste pijlers zal worden in het oplossen van moorden en andere zware misdaden. Dat hebben ze overal in de gaten, behalve bij ons.

»Kijk, de tijd is voorbij dat een speurder door zijn verhoor een bekentenis loskreeg en dat daarmee de zaak rond was. Je kunt die bekentenis tenslotte weer intrekken, zeggen dat je die onder druk hebt afgelegd, of dat je dronken was. Dan sta je daar wel, hè. In de moderne bewijsvoering heb je oriënterend materiaal nodig. Je kunt als verdachte zeggen dat je nooit op een bepaalde plek bent geweest, maar als je haren er zijn gevonden, dan wordt het al een stuk moeilijker.

»Ik heb meegemaakt dat een man perti-

nent ontkende dat hij het moordwapen ooit in zijn handen had gehad. Maar zijn DNA zat erop. Waarna hij beweerde dat hij het wapen ooit even had vastgehad. Dat was alles. Maar zijn DNA zat ook op de lader van het wapen. En op vijf van de tien kogels. Dan kun je niet meer afkomen met: 'Ik heb het even vastgepakt.' Dat bedoel ik met materieel bewijs dat moeilijk weerlegbaar is. DNA zegt niet dat je het gedaan hebt, het zegt alleen dat je op dat bepaald ogenblik op die plek bent geweest of dat item hebt aangeraakt. Forensisch onderzoek probeert de context van wat er gebeurd is, te reconstrueren."

Op vingerafdrukken en haaranalyses zitten nogal eens foutenmarges, staat in uw boek. Maar dat wordt in de rechtszaal wel als bewijs aangeleverd.

JACOBS: "Als de analyse van het forensisch onderzoek verkeerd geïnterpreteerd wordt door mensen die er niet echt veel van weten, dan kan dat gebeuren. Ik gaf het net aan: als jouw DNA op de plaats delict wordt gevonden, wil dat nog niet zeggen dat je de moord hebt gepleegd. Fouten ontstaan meestal doordat mensen een verkeerde interpretatie geven. Zo werd een Amerikaan verdacht van de aanslagen in Madrid aan de hand van zijn vingerafdrukken. Terwijl hij er niets mee te maken had. Zijn vingerafdrukken waren door één persoon bekeken, maar ze waren geen tweede keer gecontroleerd door een onafhankelijke bron. Dat ligt dus niet aan het forensisch onderzoek, maar aan menselijke fouten."

Als forensisch patholoog moet u weten hoe de perfecte moord eruitziet.

JACOBS: "Dat zijn de keukengeheimen die ik niet prijsgeef. (*lacht*) Maar eigenlijk zou de perfecte moord niet mogen bestaan. Als iedereen zijn werk correct doet, althans. Dat is het probleem in België, er wordt soms te makkelijk een natuurlijke doodsoorzaak geattesteerd terwijl dat niet altijd klopt. Zo was er een dokter die ooit verklaarde dat een man een natuurlijke dood was gestorven omdat hij 'vredig' op zijn rug lag, met de hand op zijn hart. Komaan, dat is een absoluut onwetenschappelijke interpretatie, hoe kun je nu zoiets zeggen? Maar het illustreert wat ik bedoel: als mensen tevreden zijn met zo'n verklaring, dan houdt het op.

»Nu gebeurt dat natuurlijk niet alleen in België. Neem Duitsland, dat toch bekend staat om zijn grondigheid. We weten uit wetenschappelijk onderzoek dat daar gemiddeld één op de twee moorden onopgemerkt blijft. Dat is veel. Terwijl ik schat dat bij ons ongeveer één op de drie of vier moorden niet ontdekt wordt. Hoe zoiets kan? Kijk, als je een lichaam moet onderzoeken, dan kleed je het toch minstens uit. Blijkbaar is dat voor veel onderzoekers helemaal niet zo evident, heb ik gemerkt, terwijl het toch de logica zelf is. Maar het gebeurt lang niet

altijd. Je kunt een lijk nu eenmaal niet onderzoeken door er op twee meter afstand naar te kijken. En als het eenmaal gecreëerd is, dan ben je te laat.

»Toch zijn er ook zaken die na lange tijd boven water komen, terwijl het lijk al lang begraven is. Door een stomme dorpsroddel, bijvoorbeeld. Waardoor een onderzoek weer geopend wordt. En het gebeurt wel eens dat de dader zelf zijn mond niet kan houden. Ik weet van een moord waarvan de twee daders tegen iedereen op café vertelden wat ze hadden gedaan.

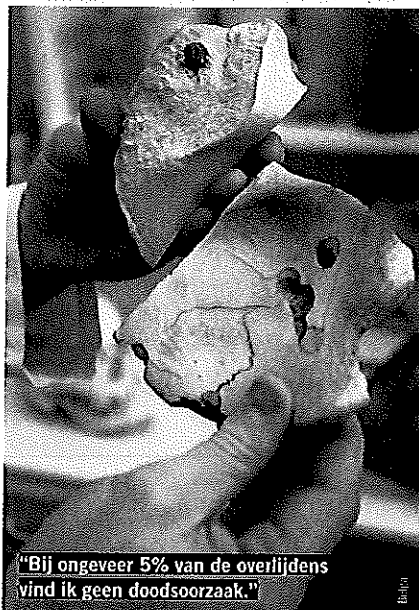
»Dus wanneer ontstaat de perfecte moord? Als mensen hun job niet goed doen, als ze vooringenomen zijn. Wanneer een dronkaard dood wordt aangetroffen, denkt iedereen dat hij zich 'wel dood gedronken zal hebben'. Dat zinnetje 'het zal wel', dat is gevaarlijk. Maar doet iedereen zijn werk wel naar behoren, dan is het niet eenvoudig om de perfecte moord, zonder sporen, te plegen. We vinden de meeste sporen namelijk terug. Er zijn weinig daders die alles voordien van a tot z plannen zoals je op tv ziet. Maar sommigen proberen het wel. Zo ken ik iemand die zei dat hij een vrouw had verkracht op een leren zetel omdat hij dacht dat hij de sporen dan makkelijker kon doen verdwijnen dan op een stoffen zetel. Dat zijn ideeën die van de tv of uit boeken zijn gehaald. Maar zelfs dan is het niet eenvoudig. Je kunt bebloede kleren wel in de wasmachine stoppen, maar dat wil nog niet zeggen dat we ze niet meer kunnen opsporen.

»Er zijn ook andere factoren die bepalend kunnen zijn of een doodsoorzaak nader on-

ZESDE ZINTUIG

U noemt wiegendood een term die dikwijls misbruikt wordt.

JACOBS: (op dreef) "Heel zeker! Wiegendood is een term die in het leven is geroepen als we de doodsoorzaak van een kind onder de 18 maanden, na een grondig post mortem en politieel onderzoek, niet kennen. Maar vaak is er nooit een autopsie gebeurd, hoe kun je dan vaststellen dat het om wiegendood gaat? Er is een vermoeden dat het ademhalingsstelsel bij kinderen met wiegendood onderontwikkeld is. Maar het gebeurt regelmatig dat mishandeling de oorzaak is en niet wiegendood.

"Bij ongeveer 5% van de overlijdens vind ik geen doodsoorzaak."

"Je moet eens proberen om een kindje van zes maanden te onderzoeken. 'Dat kun je de ouders toch niet aandoen?' hoor ik dikwijls in zulke gevallen."

derzocht wordt. Als een lichaam bijvoorbeeld al in de kist ligt en de koffietafel is besteld enzovoort, dan ziet men de wetsdokter niet graag afkomen. Of neem dode baby's. Je moet eens proberen om een kindje van zes maanden te onderzoeken. 'Dat kun je de ouders toch niet aandoen?' hoor ik dikwijls. 'Ze hebben het al zo moeilijk en dan wil jij dat kind weghalen en onderzoeken?' Terwijl ik denk: 'Is het normaal dat een kindje van zes maanden overlijdt?' Nee toch? Het kan een natuurlijk overlijden zijn, en meestal is dat ook zo, maar niet zelden komen er ook andere zaken boven die kunnen wijzen op geweldpleging naar het kindje toe."

»Geweld is niet per definitie uitwendig zichtbaar. Zeker bij kinderen niet. Als je een kind in de buik stamp, is het perfect mogelijk dat je aan de buitenkant niets ziet, maar dat de lever is gescheurd en het kind doodbloedt. Ik heb het allemaal gezien. Maar leg eens uit dat je zo'n kind wilt onderzoeken als er geen uiterlijke tekens van geweld zijn? Het is de kunst om je daar niet door te laten beïnvloeden."

Dronkaards en junks worden ook vermoord. Net als zogenaamde zelfmoordenaars.

JACOBS: "Toch is een geësceneerde zelfmoord allesbehalve gemakkelijk. Probeer een lijk maar eens aan een touw op te han-

gen. Wij kijken meteen naar de strop. Er is een groot verschil of je er iemand aanhangt nadat hij dood is of dat je er zelf je hoofd in stopt. Wij letten op die details.

»Maar soms wordt het duidelijk door kleine dingen, je merkt iets op en je voelt dat er iets niet klopt. Niets is wat het lijkt, dat heb ik wel geleerd in dit vak. Je kunt een woning binnenkomen waar alles overhoop ligt en waar er een dode ligt. Het lijkt alsof er gevochten is, maar dan blijkt dat het om iemand gaat die zware epilepsie heeft en in een aanval alles om heeft gegooit."

Hoe vaak komt het voor dat u geen doodsoorzaak kan vinden?

JACOBS: "Op ongeveer 5% van de overlijdens. Bij een hartritmestoornis bijvoorbeeld, dat zie je niet. Ook mensen met een normaal ogend hart kunnen dat hebben. Redelijk wat kinderen die officieel aan 'wiegendood' stierven, zijn waarschijnlijk vermoord, daar ben ik van overtuigd. Dat is ook uit Brits onderzoek gebleken. Er zijn wel een paar manieren waarbij het moeilijk is om te definiëren of het wel of niet om moord gaat. Maar die ga ik hier niet opsommen, kwestie van niemand op slechte gedachten te brengen." **Waar kijkt u het eerste naar op een plaats delict?**

JACOBS: "In welke context het lichaam ligt. Daar leer je al veel van. Een goede wetsdokter heeft er een zesde zintuig voor ontwikkeld. Hij komt binnen, ziet het lijk liggen en weet: hier klopt iets niet. Maar dat is uiteraard subjectief en een klein onderdeel van het geheel.

»Ik zei het al: niets is wat het lijkt, daar moet je van uitgaan. Zo kwam ik eens op een plaats waarvan gedacht werd dat er een slachtpartij had plaatsgevonden. Overal lag bloed. Bleek dat het om iemand ging die een maagbloeding had gekregen. Of neem het geval van de man die enorm toegetakeld was. Zijn keel was opengesneden, er was met een schaar in zijn borst gestoken en zijn geslachtsdelen waren er afgeknipt. Het zag eruit alsof hij was geslacht. Maar toen ik beter keek, zag ik dat het bloedspattenpatroon niet klopte, het duidde niet op de aanwezigheid van een tweede persoon. Nadien kwam uit dat het slachtoffer het zelf had gedaan. De man had last van ernstige psychotische aanvallen. Overigens heeft hij het overleefd en bevestigd dat hij zichzelf zo had toegetakeld."

800.000 LIJKEN

Zijn er nog doodsoorzaken die u verrassen?

JACOBS: "Nee, er is eigenlijk niets meer waar ik nog van schrik. De meest bizarre doodsoorzaken vind je bij auto-erotische constructies die mensen voor zichzelf verzinnen. Op dat vlak kent de creativiteit van

de mens geen grenzen, geloof me."

U heeft onder andere de slachtoffertjes van het drama van Dendermonde onderzocht. Wat doet dat emotioneel bij u?

JACOBS: "Over die zaak mag ik niets zeggen, maar ik kan je wel vertellen dat er een groot verschil is tussen niet meer verrast worden en geen emoties meer voelen. Want dat gebeurt soms wel. Maar over het algemeen doe ik mijn werk zonder te veel persoonlijke emoties. Je moet wel. Als wetsoordokter moet je tijdens een onderzoek een lichaam als een 'item' zien en niet als een dode mens, dat is een kwestie van professionaliteit. Ik kan een vermoord kind tijdelijk depersonaliseren tot een onderzoeksobject. Dat lijkt hard, maar als je dat niet kunt, moet je dit werk niet doen. Als ik 's avonds thuiskom en ik zie mijn kinderen, dan ben ik uiteraard blij dat het hen niet is overkomen. Maar dat staat los van het moment dat ik onderzoek verricht."

U onderzoekt ook levende mensen.

JACOBS: "Ja, we onderzoeken zowel slacht-

»Er was ook eens een man waarvan iedereen beweerde dat hij zichzelf in een psychotisch moment met een hamer op zijn eigen hoofd had doodgeslagen. Toen ik het lichaam onderzocht, zag ik ook een duidelijke hamerslag op het midden van zijn rug. Dat kon hij onmogelijk bij zichzelf gedaan hebben en zo kwam de bal aan het rollen."

Hoe is uw samenwerking met het parket?

JACOBS: "Ik mag daar zeker niet over klagen. Het is een kwestie van vertrouwen. Soms krijg ik informatie door die echt niet naar buiten mag komen, maar die noodzakelijk is voor mijn onderzoek. Dat kan alleen als er een bepaalde vertrouwensband is."

aan de wapens van sommige daders."

LAATSTE SECONDEN

U wordt constant geconfronteerd met de dood en met het slechte in de mens. Hoe beïnvloedt dat uw kijk op het leven?

JACOBS: "Ik draag het lijden van de wereld niet op mijn schouders, maar ik denk dat mijn beeld van de mensheid wel verschilt met dat van de meeste anderen. Ik weet dat ook brave mensen kunnen moorden als de omstandigheden er naar zijn. Met andere woorden: in ieder mens schuilt een potentieel moordenaar. Soms gebeurt het gewoon,

"Een man zei dat hij de daders zag wegllopen terwijl zijn vrouw nog riep. Maar haar stembanden waren wel overgesneden..."

"In Rwanda moest ik eens 800.000 lijken onderzoeken. Dan weet je echt niet waar te beginnen."

offers als verdachten. Omdat een dader soms sporen op zijn lichaam heeft: bloed, huid onder zijn nagels, het kan van alles zijn. Dader, slachtoffer en de plaats delict hebben alle drie sporen die aan elkaar gekoppeld zijn."

Heeft u met uw onderzoek al veel cruciale doorbraken veroorzaakt?

JACOBS: "Over lopende zaken kan ik niets zeggen, maar in het verleden is dat zeker al voorgekomen. Zo heb ik ooit een dader kunnen pakken op zijn leugens. Het was een man die zijn vrouw had vermoord, haar keel was overgesneden. De man verklaarde dat hij thuis was gekomen en de daders had zien wegllopen, terwijl hij zijn vrouw nog hoorde roepen. Dat verhaal bleef hij volhouden. Tot bleek dat haar keel was overgesneden op een plaats waar de zenuwen van haar stembanden zaten. De vrouw kon dus geen geluid meer maken.

U bent ook naar de massagraven in Kosovo en Rwanda geweest.

JACOBS: "Ik moest identificeren en doodsboorzaken vaststellen. In Rwanda ging het om 800.000 lijken. Dan weet je echt niet waar te beginnen. Maar je hoeft ze niet alle 800.000 gezien te hebben om bepaalde patronen te herkennen. Zo werden in de Balkan de slachtoffers vaak eerst in hun knieën geschoten. Om te voorkomen dat ze wegliepen. In Rwanda sneden ze dan weer de achillespezen door, om dezelfde reden. Voor een gerechtelijk proces is dat een belangrijke observatie omdat het een systematiek aanduidt."

»Identificatie daarentegen is niet altijd evident. Hoe kun je bijvoorbeeld iemand in Afrika identificeren als heel zijn dorp en zijn familie is uitgemoord? In Kosovo was de identificatie belangrijker. Hier konden soms de projectielen die werden aangetroffen in geïdentificeerde slachtoffers gekoppeld worden

of slaan de stoppen door.

»Neem een op zich perfect gezin. De ouders zijn tweeverdieners en schudden hun kind dood omdat ze stijf staan van de stress. Onder andere omstandigheden hadden ze dat nooit gedaan. Ik realiseer me dat we in essentie niet veel veranderd zijn sinds de neanderthalers. Die pakten hun knuppel en sloegen iemand dood als het hen niet zinde. De grote drijfveren voor een moord zijn nog altijd geld, geheim, seks en macht."

Denkt u soms na over hoe u zelf wil sterven?

JACOBS: "Als ik mag kiezen, dan graag rustig in mijn slaap en dan liefst op latere leeftijd. (lacht) Want ik denk dat er bij vele overlijdens zware stress is op het moment dat iemand beseft dat hij doodgaat. Er zijn mensen die er zich bij neerleggen dat ze gaan sterven, maar wat denken ze op het moment dat het echt gebeurt? Ik vraag me soms ook af wat er door iemands hoofd gaat als hij aan een koord hangt. Ik heb een aantal films bekeken van mensen die zichzelf filmde toen ze zich opgingen. Als je dan ziet hoe erg ze soms nog spartelen, dan denk ik dat die laatste seconden heel lang kunnen duren. Of neem iemand die aan het verdrinken is. Wat zou hij op dat allerlaatste moment denken als hij beseft dat hij geen zuurstof meer kan krijgen, maar toch niet meer kan weerstaan aan de drang om het water in te ademen? Het lijkt me een afschuwelijke dood." ■

Dagboek van een Wetsdokter. CSI in Vlaanderen van prof. Werner Jacobs is uit bij Van Halewyck, telt 240 blz. en kost €17,50